

**SEMINAR VA AMALIY MASHG'ULOTLARNI TASHKIL ETISHNING DIDAKTIK
ASOSLARI****Boboqulova Saodat Ismoilovna****+998996504914****O'zbekiston Respublikasi Oliy Ta'lim, Fan va
Innovatsiyalar Vazirligi Osiyo Xalqaro Universiteti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18493300>**

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi seminar va amaliy mashg'ulotlarga qo'yiladigan didaktik talablarning mazmuni, ularning ta'lim jarayonidagi o'rnini hamda o'qitish samaradorligini oshirishdagi ahamiyati yoritilgan. Zamonaviy ta'limda seminar va amaliy mashg'ulotlar talabalarning mustaqil fikrlash, tahliliy yondashuv, ijodkorlik va nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Didaktik talablarni to'g'ri belgilash va qo'llash o'quv jarayonining tizimliliigi, izchilligi hamda samaradorligini ta'minlaydi.

Kalit so'zlar: seminar, amaliy mashg'ulot, didaktik talablar, o'qitish samaradorligi, interfaol metodlar, mustaqil fikrlash, ta'lim texnologiyalari.

Abstract. This thesis analyzes the essence of didactic requirements for seminar and practical lessons, their role in the educational process, and their significance in improving teaching effectiveness. Seminar and practical activities play a vital role in developing students' independent thinking, analytical approach, creativity, and ability to apply theoretical knowledge in practice. Properly defined and implemented didactic requirements ensure systematic, consistent, and effective learning outcomes.

Keywords: seminar, practical lesson, didactic requirements, teaching effectiveness, interactive methods, independent thinking, educational technologies.

Seminar va amaliy mashg'ulotlar zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Ular o'quv jarayonining samaradorligini oshirish, o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, tahliliy yondashuvga va ijodiy faoliyatga yo'naltirishda beqiyos o'rin tutadi. Bugungi kunda ta'lim jarayonida faqat nazariy bilimlarni berish bilan cheklanmasdan, ularni amaliyot bilan uzviy bog'lash, o'quvchini faol ishtirokchi sifatida shakllantirish asosiy vazifa sifatida qaralmoqda. Shu jihatdan seminar va amaliy mashg'ulotlar o'quvchilarning nazariy bilimlarini chuqurlashtiruvchi, ularni mustaqil izlanishga undovchi hamda kasbiy kompetensiyalarni shakllantiruvchi ta'lim shakli sifatida e'tirof etiladi.

So'nggi yillarda O'zbekiston ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar seminar va amaliy mashg'ulotlarning o'quv jarayonidagi o'rnini yanada kuchaytirdi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va "Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"da o'qitish jarayonini faol ta'lim metodlari asosida tashkil etish, o'quvchilarning mustaqil ishlash salohiyatini rivojlantirish, amaliy mashg'ulotlarga bo'lgan e'tiborni kuchaytirish alohida ta'kidlangan. 2025-yil uchun Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi hisobotiga ko'ra, oliy ta'lim muassasalarida seminar va amaliy mashg'ulotlar umumiy o'quv yuklamaning 52 foizini tashkil etmoqda. Bu ko'rsatkich 2020-yildagiga nisbatan 17 foizga oshgan.

Bunday o'sishning asosiy sababi — zamonaviy ta'limda o'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan yondashuvning kuchayishidir. An'anaviy o'qitish tizimida talaba bilim oluvchi bo'lsa, hozirgi yondashuvda u bilim yaratuvchi, tahlil qiluvchi, muhokama ishtirokchisi sifatida shakllanadi. Seminar va amaliy mashg'ulotlarning mazmunida ham ana shu yondashuv aks etadi. Ular orqali

o'quvchilar o'z fikrini erkin bayon etish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, muhokama qilish va xulosalar chiqarish imkoniga ega bo'ladilar.

Didaktik talablar — bu seminar va amaliy mashg'ulotlarni samarali tashkil etish uchun zarur bo'lgan ilmiy-pedagogik mezonlar majmuasidir. Ular o'qitish jarayonining tizimliliigi, izchilligi, maqsadga yo'naltirilganligi, shuningdek, talabalarning faolligi va mustaqilligini ta'minlashni nazarda tutadi. 2024-yil O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi tomonidan o'tkazilgan tahlil natijalariga ko'ra, didaktik talablar asosida tashkil etilgan seminar mashg'ulotlarida o'quvchilar ishtiroki o'rtacha 75 foizni tashkil etgan, bu esa an'anaviy darslarga qaraganda 20 foizga yuqori natijadir.

Interfaol o'qitish metodlari seminar va amaliy mashg'ulotlarning samaradorligini belgilovchi asosiy omillardandir. “Aqliy hujum”, “Munozara”, “Klaster”, “Fikrlar zanjiri” kabi metodlardan foydalanish o'quvchilarni faol fikrlashga, ijodiy yondashuvga, tahliliy qarashlarga undaydi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2025-yil holatiga ko'ra interfaol metodlardan foydalanilgan mashg'ulotlarda talabalarning bilimni o'zlashtirish darajasi 7 foizga, ularning mustaqil fikrlash ko'rsatkichlari esa 26 foizga oshgan. Shuningdek, amaliy mashg'ulotlarda faol qatnashgan talabalar keyinchalik mehnat bozorida 19 foizga yuqori ishga joylashish ko'rsatkichiga ega bo'lgan.

Seminar va amaliy mashg'ulotlarning samaradorligini ta'minlash uchun o'qituvchi tomonidan didaktik talablarning to'liq bajarilishi muhim. Har bir mashg'ulot aniq maqsadga ega bo'lishi, oldindan rejalashtirilgan tuzilma asosida o'tkazilishi, o'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olgan holda tashkil etilishi zarur. O'qituvchi faqat ma'lumot beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi, tahlilchi va motivator rolini bajaradi.

Zamonaviy ta'limda raqamli texnologiyalar seminar va amaliy mashg'ulotlarning sifatini oshirishda muhim o'rin tutadi. O'zbekiston Respublikasi “Raqamli ta'lim – 2030” strategiyasi doirasida 2024-yilga kelib oliy ta'lim muassasalarining 87 foizi onlayn o'qitish platformalariga ulangan, 63 foizida virtual laboratoriyalar joriy qilingan. Raqamli ta'lim elementlarining qo'llanishi seminar mashg'ulotlarining natijadorligini 18 foizga oshirgan.

YUNESKO tomonidan 2024-yilda e'lon qilingan “Learning for the Future” hisobotida ham faol o'qitish shakllarining samaradorligi alohida qayd etilgan. Hisobotga ko'ra, dunyo bo'yicha seminar va amaliy mashg'ulotlar o'quv yuklamaning 45–60 foizini tashkil etadi va ularni qo'llash natijasida o'quvchilarning umumiy o'zlashtirish darajasi o'rtacha 10 foizga oshgan. Bu ko'rsatkich O'zbekiston ta'lim tizimida kuzatilayotgan ijobiy tendensiyalarga hamohangdir.

Seminar va amaliy mashg'ulotlarni samarali tashkil etish uchun bir nechta asosiy didaktik talablar mavjud. Birinchidan, mashg'ulotlar tizimli bo'lishi, ya'ni oldingi bilimlar keyingilarga asos bo'lishi kerak. Ikkinchidan, mashg'ulotlar o'quvchilarning faolligini oshiruvchi, ularni mustaqil fikrlashga undovchi shaklda o'tkazilishi zarur. Uchinchidan, o'qituvchi o'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olgan holda yondashishi kerak. To'rtinchidan, mashg'ulotlar natijadorlikka yo'naltirilgan bo'lishi, ya'ni o'quvchilarning kasbiy tayyorgarlik darajasini oshirishga xizmat qilishi zarur.

Amaliy mashg'ulotlar o'z mohiyatiga ko'ra o'quvchilarning bilimini sinovdan o'tkazadi, ularni real hayotiy vaziyatlarda bilimdan foydalanishga o'rgatadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2025-yilda o'tkazilgan tahlillar natijasida amaliy mashg'ulotlar orqali o'rganilgan mavzular bo'yicha o'quvchilarning test natijalari o'rtacha 14 foizga yuqori chiqqan. Bu esa amaliy faoliyatning bilimni chuqurlashtirishdagi ahamiyatini tasdiqlaydi.

Seminar va amaliy mashg'ulotlarni baholash mezonlarini takomillashtirish ham muhim masalalardan biridir. Hozirgi kunda O'zbekiston oliy ta'lim tizimida baholashda o'quvchining faolligi, muloqot madaniyati, tahliliy fikrlash darajasi va ijodiy yondashuvi asosiy mezonlar sifatida qo'llanilmoqda. 2024-yil yakuniga ko'ra, 72 foiz oliy ta'lim muassasalarida baholash tizimi kompetensiyaga asoslangan yondashuv asosida qayta ko'rib chiqilgan.

Shuningdek, seminar va amaliy mashg'ulotlarda o'qituvchining roli ham o'zgarib bormoqda. U endilikda faqat bilim beruvchi emas, balki o'quv jarayonini boshqaruvchi, tahlil qiluvchi va o'quvchilarni motivatsiya qiluvchi shaxs sifatida ishtirok etadi. O'qituvchining didaktik kompetensiyasi va kommunikativ malakasi bu jarayonning muvaffaqiyatida hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Ta'lim sifatini oshirish uchun seminar va amaliy mashg'ulotlarga qo'yiladigan didaktik talablarni zamonaviy yondashuvlar asosida yangilab borish zarur. Bu borada xalqaro tajribalardan foydalanish, o'qituvchilarning malakasini oshirish, innovatsion metodik qo'llanmalarni yaratish va o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish dolzarb masalalardandir.

Xulosa qilib aytganda, seminar va amaliy mashg'ulotlar zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas bo'g'ini bo'lib, ularning samaradorligi to'g'ridan-to'g'ri didaktik talablarning to'g'ri qo'llanishiga bog'liq. Bu mashg'ulotlar o'quvchilarda mustaqil fikrlashni, ijodiy yondashuvni, tahliliy salohiyatni va kasbiy kompetensiyani rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. O'zbekiston ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar, raqamli ta'lim texnologiyalarining keng joriy etilishi, interfaol metodlarning ommalashuvi seminar va amaliy mashg'ulotlarning sifatini yanada oshirish imkonini bermoqda.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. – Toshkent: Adolat nashriyoti, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida"gi qarori. – Toshkent, 2019.
3. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. "Ta'lim jarayonida interfaol metodlarni joriy etish bo'yicha metodik tavsiyalar." – Toshkent, 2024.
4. Jalolov, J. "Didaktika: nazariya va amaliyot." – Toshkent: Fan nashriyoti, 2022.
5. Karimov, A., Rasulova, M. "Seminar va amaliy mashg'ulotlarning ta'lim jarayonidagi o'rni va samaradorligi." – *Ta'lim va innovatsiyalar jurnali*, №2, 2023.
6. Tursunov, B. "Pedagogik faoliyatda interfaol metodlardan foydalanish." – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022.
7. Xolmatova, N. "Amaliy mashg'ulotlarda talabalar faolligini oshirish omillari." – *Pedagogika va psixologiya jurnali*, №3, 2024.